

турно-функціонального аналізу, системний підхід та інші дослідницькі методи сучасної соціологічної науки [7].

У світлі активних дискусій, що розгорнулися в 1990-ті роки з проблем розширення ЄС, ці теоретичні дослідження, враховуючи їх спільну позицію щодо необхідності поглиблення інтеграційних процесів як важливу запоруку не тільки ефективного розвитку, але й узагалі життєздатності Європейського Союзу, можна з певними застереженнями віднести до теоретичної школи так званого "первинного поглиблення". Цей напрям розвитку європейської інтеграції знаходить підтримку не лише в науковому середовищі, але й серед політичних кіл країн ЄС та (все частіше) серед технократичної бюрократії його наднаціональних інститутів: Європейської комісії і Європейського парламенту.

Однією з перших інтеграційних теорій, що поза зростаючою після Другої світової війни популярністю наднаціональних підходів до європейської інтеграції, визнавала життєздатність національної держави та її ролі в сучасному міжнародному житті була комунікативна теорія американського політолога К. Дойча. Проголошуючи основною метою інтеграції забезпечення миру і стабільності, К. Дойч та його прихильники пропонували відмінні від федералістських шляхи її досягнення. В інтегрованій спільноті, вважав К. Дойч, держави не вступатимуть у фізичну боротьбу – спірні питання вирішуватимуться іншими засобами. В цьому плані інтеграція розглядалась як процес пошуку різними активними політичними групами системи колективної безпеки, в основі якого лежить такий психологічно-соціологічний фактор, як відчуття спільноти. Саме розуміння того, що вони належать до єдиної спільноти, диктує учасникам цього процесу необхідність вирішувати спільні проблеми лише шляхом мирного узгодження. Враховуючи все це, таке інтеграційне об'єднання К. Дойч пропонував назвати "плюралістичною спільнотою безпеки" [4, с. 41].

Історія доводить, що процес інтеграції може досягати успіху, а може й зазнати невдачі. Значною мірою це залежить від передумов, які існують в кожній одиниці, що інтегрує, та між ними усіма. Ці передумови К. Дойч поділяє на чотири групи: а) взаємна відповідність частин, що мають інтегрувати; б) сумісність їх цінностей; в) взаємна відповідальність; г) певний ступінь спільної ідентичності або лояльності. Всі ці групи передумов можуть взаємодіяти і посилювати одна одну [7].

Водночас К. Дойч досліджує й уточнює умови успішного розвитку інтеграційних процесів. Головними серед них є: 1) взаємна сумісність норм політичної поведінки; 2) більш високе, порівняно з сусідніми територіями, економічне зростання; 3) розширення політичних та економічних еліт; 4) різноманітність і масштабність потоку взаємної інформації; 5) передбачуваність поведінки всіх учасників.

На думку К. Дойча, цілі й умови інтеграції значною мірою визначають характер цього процесу і засоби його забезпечення. Ці засоби він знову ж поділяє на чотири групи: а) виробництво цінностей; б) розподіл цінностей; в) утримання силою; г) ідентифікація [4, с. 141].

Отже, аналіз сучасного стану розвитку європейських інтеграційних процесів неможливий без врахування історії розвитку ідеї об'єднання Європи та основних теоретичних підходів, що розвивалися протягом кількох сторіч європейської історії. Тому вивчення різних аспектів і форм існування "європейської ідеї" має важливе значення для розуміння суті всіх сучасних теорій і концепцій створення об'єднаної Європи, а також практичних заходів щодо їх реалізації. В умовах, коли в Європейському Союзі відбувається пошук стратегічних шляхів розвитку, трансформації внутрішньої структури і географічного розширення через приєднання нових членів, теоретичне визначення майбутнього Євросоюзу знову стало актуальним завданням для політичних еліт і наукових кіл.

Виникнення згаданих моделей європейської інтеграції зумовлене об'єктивною необхідністю пошуку нових шляхів інтеграційного розвитку, неможливістю подальшого географічного розширення Євросоюзу без кардинальних концептуальних змін у підходах до європейського будівництва, необхідності формування не стільки інтеграційних моделей, скільки нової концепції, що включає обґрунтовану філософію нового Союзу, нову логіку його розвитку [4, с. 50].

Отже, країни, які бажають вступити до Європейського Союзу, мають свою історію, свій менталітет, свої традиції, свої моделі економічного розвитку. Тому в інтересах довгострокового розвитку всього європейського континенту інтеграційний процес має бути підкріплений науковими програмними підходами, у яких повинні бути окреслені як позитивні, так і негативні сторони як для країни, що бажає інтегруватися, так і для всієї Європи.

1. Булатова Е. В. Развитие межрегионального сотрудничества как основы интеграции. С. 120 – 123 // Проблемы развития внешнеэкономических связей и привлечения иностранных инвестиций: региональный аспект. Сборник научных трудов. Донецк: ДонУ, 2004. – 894 с. 2. Дейтон Э. История европейской интеграции: историография // История европейской интеграции 1945 – 1994 / Под ред. А. С. Намазовой и Б. Эмерсон. М.: Наука – 1995. – 315 с. 3. Картунов О., Лаптев С. Західні теорії економічної та політичної інтеграції: спроби стислого аналізу // Зовнішня торгівля. – 1999. – № 3 – 4. – С. 140 – 143. 4. Копійка В.В., Шинкаренко Т. І. Європейський Союз: заснування і етапи становлення. Навч. посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К.: Видавничий Дім "Ін Юре", 2001. – 448 с. 5. Муравйов В.І. Правові засади регулювання економічних відносин Європейського Союзу з третіми країнами (теорія і практика). – К., 2002. 6. Посельський В. Європейський Союз: інституційні основи європейської інтеграції. – К.: Смолоскип, 2002. – 168 с. 7. Рябінін Є. Процеси інтеграції у ХХ столітті: основні концепції їх вивчення. – Політичний менеджмент. – 2006. – №5. – С. 122-130. 8. Шнирков О.І., Копійка В.В., Муравйов В.І. Україна – Європейський союз: економіка, політика, право. – К., 2006. 9. James A. Saparaso. Theory and method in study of international integration. – International organization, № 25 – 1971 – p. 228.

Надійшла до редколегії 23.03.09

К. Смирнова, канд. юрид. наук

ЄВРОПЕЙСЬКА ЕКОНОМІЧНА ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ ТА НОВІ ПЕРСПЕКТИВИ СХІДНОГО ПАРТНЕРСТВА

Стаття присвячена аналізу договірному механізму співпраці України з Європейським Союзом. Автор досліджує Європейську політику сусідства та її трансформацію у Східне партнерство як відзеркалення "різноманітної" європейської інтеграції. Визначено основні пріоритети Східного партнерства, досліджено перспективи укладання Україною угоди про асоціацію, що базуватиметься на поглибленій зоні вільної торгівлі.

This article is devoted to the analysis of contractual mechanism of the EU-Ukraine cooperation. The author researches the European Neighbourhood Policy & its transformation to the Eastern Partnership as the result of "multispeed" European integration. The fundamental priorities of the Eastern Partnership are described. Perspectives of new association agreement with Ukraine based on the enhanced free trade area are researched.

Європейський Союз (Євросоюз) пройшов етапи свого розвитку від створення зони вільної торгівлі, митного союзу, економічного та валютного союзів до функціону-

вання політичного союзу. Кожний етап розвитку європейського об'єднання та його розширення зумовлює видозміну правових форм інтеграції самих держав-

членів, а також удосконалення правового співробітництва з третіми країнами. Процеси поширення європейської інтеграції та їх умови різняться в залежності від ступеню самої європейської інтеграції в рамках європейських інтеграційних об'єднань. Звісно не можна порівнювати розширення 1973, 1981, 1986 та 1995 років із процесами поширення інтеграції на країни Центральної та Східної Європи 2004 та 2007 років.

Питаннями правового регулювання зовнішніх зносин Євросоюзу опікується й зарубіжна, й вітчизняна доктрина. Серед західних науковців, що досліджують правові аспекти європейської інтеграції третіх країн, зокрема, України, можна виділити К.Хілліона, С. Пеерса, Н.Точчі, М.Емерсона, Дж.Варфіка, Дж.Муїра [1-8] тощо. Окремі праці вітчизняних вчених присвячені аналізу певних аспектів європейської інтеграції, серед правників слід виділити проф. В. Муравйова, М. Микієвича та Р. Петров, які у своїх працях торкаються питань правової європейської інтеграції України [9-11]. Проте, процеси інтеграції постійно трансформуються, тому постає актуальне питання дослідження перспектив Східного партнерства [12] для України та його вплив на правову модель відносин нашої країни з європейським інтеграційним об'єднанням. Тому аналіз трансформації Європейської політики сусідства у Східне партнерство, дослідження правових передумов укладання угоди про асоціацію між Україною та Євросоюзом стають пріоритетними та фундаментальними не тільки для доктрини, але й з метою практичного застосування у зовнішньополітичних відносинах з об'єднанням.

Процес європейської інтеграції України почався з моменту набуття незалежності та передбачає зміни внутрішніх основ та інституційного механізму реалізації євроінтеграційного вектору зовнішньої політики України. Правове регулювання відносин України з Євросоюзом на сьогоднішній день базується на підписаній у 1994 році Угоді про партнерство та співробітництво (УПС) [13], укладеній на строк 10 років, що сплинув у 2008 році. Однак ст. 101 УПС містить норму про автоматичну пролонгацію договору у випадку відсутності письмової заяви сторін про її денонсацію. В січні 2007 року Комісія ЄС отримала мандат на проведення переговорів з Україною щодо укладання нової посиленої угоди, а у лютому 2007 року Україна чітко визначилася із власною зовнішньополітичною направленістю до "політичної асоціації та економічної інтеграції" із зобов'язанням забезпечувати адаптацію законодавства України до законодавства ЄС [14].

Договірний механізм співпраці України з Євросоюзом можна назвати "транзитним", погоджуючись із західним правником А.Оттом [15]. Вчений вважає, що такий механізм являє собою початковий етап у зближенні законодавств Євросоюзу та України. Такий погляд дістав обґрунтування в прийнятих концепціях "сусідства" та Східного партнерства, у подальшому, де передбачається укладання угод із запропонованими перспективами отримання частки внутрішнього ринку ЄС і лібералізації, спрямованої на забезпечення вільного руху осіб, товарів, послуг та капіталу.

За останні десятиріччя європейська інтеграція має багатий досвід розширення та володіє великим арсеналом механізмів, зокрема угоди про асоціацію з країнами Центральної та Східної Європи, основи Євро-Середземноморського партнерства 90-х років й наразі Європейська політика сусідства та її трансформація у Східне партнерство.

Еволюція відносин Євросоюзу з новими незалежними державами (ННД) колишнього Радянського Союзу вказує на появу нових інструментів зовнішньої політики

Євросоюзу, що безпосередньо впливає на економічні, політичні та правові реформи у цих країнах. Першим інструментом диференціації відносин Євросоюзу з ННД стали Спільні стратегії, прийняті відповідно до ст.ст. 13, 14, 15 Договору про Євросоюз. Три спільні стратегії Євросоюзу [16] визначали пріоритети у відносинах з Євросоюзом. Так, наприклад, Спільна стратегія щодо Російської Федерації в основному торкалася питань встановлення демократії та верховенства права, зміцнення стабільності та безпеки в Європі. Натомість Спільна стратегія щодо України зосереджувалася на питаннях підтримки демократичних та економічних перетворень в Україні, включаючи наближення законодавства [17] й можливість вивчення умов створення зони вільної торгівлі між Україною та Євросоюзом (ст. 61 Спільної стратегії).

Прийнята Європейська політика сусідства (ЄПС) стала наступним кроком у встановленні зовнішніх відносин "розширеного" Євросоюзу [18]. Вона була запроваджена в якості політики "парасольки" [11, 6] з високим рівнем диференціації, визначала коло "сусідів", включаючи Південно-Середземноморські країни (Алжир, Єгипет, Ізраїль, Йорданія, Лівія, Марокко, Сирія, Туніс) та "західні" країни з УПС (Україна, Молдова та Білорусь). Метою ЄПС стало відкриття певних секторів внутрішнього ринку для сусідніх країн та зміцнення політичного діалогу за допомогою імплементації спільно затверджених Планів дій, що визнається як попередня умова для подальшого зближення двосторонніх відносин з Євросоюзом. Нагадаємо, що у 2005 році на засіданні Ради з питань співробітництва був затверджений План дій Україна-Євросоюз, а в березні 2008 року його дію було продовжено до березня 2009 року із додатковими положеннями щодо інтенсифікації співробітництва сторін з широкого кола секторальних питань.

З одного боку, ЄПС відповідно до свого статусу є односторонньою політикою ЄС, так як тільки ЄС визначає на які країни розповсюджується ця політика, але з іншого – формально Україна виразила згоду на розповсюдження на неї цієї політики шляхом погодження Плану дій [19, 130].

Однак, з аналізу правових засад співпраці Євросоюзу з країнами "сусідами", визначеними ЄПС, можна зробити висновок, що форми відносин та інституційні механізми різняться. Так, наприклад, Євросередземноморські угоди про асоціацію (укладені з країнами відповідно до Барселонського процесу [20]) передбачають, що рішення Ради асоціації можуть становити частину правопорядку Євросоюзу [21]. Рішення ж інституційного механізму відповідно до угод про партнерство та співробітництво носять рекомендаційний характер. У зв'язку з цим Євросоюз намагався диференціювати ЄПС в залежності від ступеню інтеграції третьої країни.

Східне партнерство, запропоноване Комісією ЄС [12], стає віддзеркаленням поступової інтеграції в економіку Євросоюзу таких країн як Вірменія, Азербайджан, Білорусь (з певними застереженнями), Грузія, Молдова та Україна. Відповідно до Повідомлення Комісії ЄС "Східне партнерство" [12] чітко визначені правові основи нового договірної механізму (угоди про асоціацію, що будуть містити основну мету – створення поглибленої зони вільної торгівлі); нові рамки для багаторічного співробітництва країн; можливості створення Економічного співтовариства сусідства на кшталт Європейського Економічного Простору [22] тощо.

У зв'язку з тим, що наближається дата закінчення строку дії УПС та Плану дій – Євросоюз, основним питанням для України постає питання щодо укладання нової базової угоди, яка б сформувала договірний та створила

якісно новий інституційний механізми двостороннього співробітництва з Євросоюзом. В березні 2007 року Комісія ЄС отримала мандат на проведення переговорів з Україною щодо укладання нової посиленої угоди. У лютому 2008 року започатковані переговори щодо створення зони вільної торгівлі (ЗВТ), як основний елемент нової посиленої угоди. Відповідно до другого спільного звіту щодо переговорів укладання угоди про асоціацію, затвердженого на саміті Україна-Євросоюз 9.09.2008 року [23], було прийнято ряд важливих висновків щодо результатів та досягнень переговорного процесу.

По-перше, сторони погодили преамбулу нової угоди, а саме було прийнято рішення про правову підставу укладання угоди про асоціацію (ст. 310 Договору про заснування ЄС), визнаючи зобов'язання сторін поглиблювати відносини шляхом запровадження асоціації, включаючи взаємні права та обов'язки.

По-друге, було досягнуто головні засади функціонування інституційного механізму співпраці. Наприклад, сторони погодилися надати можливість приймати обов'язкові рішення спільної Раді. Однак, сфери, в яких Рада асоціації може примати обов'язкові рішення, мають бути чітко визначені в кінці переговорного процесу.

У рамках політичного діалогу та зовнішньої політики й політики безпеки попередній текст угоди містить норми стосовно мети політичного діалогу, зобов'язання щодо внутрішніх реформ, регіональної стабільності, запобігання конфліктам, зобов'язання щодо військово-технологічної кооперації, нерозповсюдження зброї масового ураження та запобігання тероризму.

Розділ нової угоди про асоціацію стосовно юстиції, свободи та безпеки також сторонами був визнаний як попередньо завершений етап. Ця сфера включає забезпечення дотримання верховенства права, поваги прав людини, захист персональних даних, кооперації з питань міграції, надання притулку та транскордонного управління тощо. В цілому новий План дій Україна-ЄС у сфері юстиції, свободи та безпеки, затверджений 18.06.2007 року на засіданні Ради з питань співробітництва [24], відображає погоджені зобов'язання сторін. Питання щодо незаконного працевлаштування, вільного пересування осіб та правил доступу винесені ще на окремі етапи переговорів. Окрім того, сторони визнали можливість розпочати переговори щодо укладання окремої угоди про співпрацю у цивільних справах.

У групі економічної та секторальної співпраці українською та європейською стороною в ході переговорів було погоджено 19 з 26 сфер, таких як право компаній, спорт, туризм, управління державними фінансами, політика щодо охорони здоров'я, енергетика, включаючи ядерну, кооперація охорони навколишнього середовища, промислова та підприємницька політика, транскордонна та регіональна політика, освіта, культура, макроекономічна кооперація, соціальна політика, агропромисловий та сільськогосподарський розвиток, транспорт та аудіовізуальна політика тощо. Питання стосовно фінансових ринків, рибної та морської політики будуть винесені на десятий та одинадцятий раунди переговорів. Крім того, до угоди будуть включені додатки, що містять "дорожню карту" стосовно наближення законодавства України до *acquis* Євросоюзу. Також було досягнуто положення стосовно включення в текст угоди можливість участі України у програмах Співтовариства та його агентствах.

У лютому 2008 року було розпочато переговори стосовно запровадження зони вільної торгівлі. Враховуючи перспективи створення поглибленої зони вільної торгівлі (ЗВТ+), можна очікувати розширення принципу свободи руху не лише на товари і послуги, а й на капітал (безперечно, з тривалим перехідним періодом) і робочу силу; зменшення нетарифних обмежень у торгівлі товарами через гармонізацію та/або взаємне визнання оцінки

відповідності технічним стандартам з ЄС; повного криття всіх секторів сферою послуг та узгодження правил регулювання внутрішнього ринку з європейськими та міжнародними стандартами; посилення зобов'язань з наближення політики щодо конкуренції, корпоративного управління і регулювання внутрішнього ринку до європейської практики, а також окремих елементів охорони довкілля; створення умов для супровідних заходів, зокрема для технічної допомоги, інвестицій для розбудови інфраструктури, освіти, підготовки персоналу.

Звісно, першочерговим досягненням України в результаті угоди про асоціацію, основою якої складатиме зона вільної торгівлі, стане поступове поширення процесів європейської економічної інтеграції й можливе майбутнє створення митного союзу з європейським об'єднанням.

Враховуючи вищенаведений аналіз реалій та перспектив правового регулювання відносин України з Європейським Союзом, варто наголосити, що від виконання Україною взятих на себе зобов'язань буде залежати її подальше інтегрування в європейський правовий та економічний простір. Майбутня угода про асоціацію оновить спільний інституційний механізм співпраці, допоможе поглибити відносини нашої країни з Євросоюзом у всіх сферах та посилити подальшу економічну інтеграцію України, спираючись на взаємні права та обов'язки. Вона буде слугувати основою для подальшого наближення сторін у питаннях зовнішньої політики та питань безпеки, включаючи зміцнення поваги до принципів незалежності, суверенності, територіальної цілісності та непорушності кордонів. Заснування поглибленої зони вільної торгівлі із зобов'язаннями проведення широкомасштабного наближення стандартів України та Євросоюзу буде впливати на поетапне інтегрування України до внутрішнього ринку Європейського Співтовариства. Ініційоване Комісією ЄС "Східне партнерство" є яскравим прикладом не тільки диференціації існуючої ЄПС, але й ще раз підтверджує існування "різношвидкісної інтеграції" Євросоюзу.

- Hillion C. Mapping-out the new contractual relations between the European Union & its neighbours: learning from the EU-Ukraine "enhanced agreement" // EFA Rev., 2007. – p.169-182.
- Hillion C. Institutional aspects of the partnership between the European Union & the newly independent states of the former Soviet Union: Case studies of Russia & Ukraine // CML Rev., 2000. – p. 1211-1235.
- Peers S. EC Framework of international relations: cooperation, partnership, association // Dashwood & C.Hillion (eds) The General law of the EC external relations. – London, Sweet&Maxwell, 2000. – p. 160-178.
- Tocci N. Does the ENP respond to the EU's post-enlargement challenges? // The International Spectator, 2005. – No.1. – p. 21-32.
- Muir J. Ukraine and an enlarged EU // Euroinvest. – 2003. – July. – p. 17.
6. Law and practice of EU external relations : salient features of a changing landscape / edited by Alan Dashwood, Marc Maresceau // Cambridge, N.Y. : Cambridge University Press, 2008. – 484 p.
7. European neighbourhood policy : challenges for the EU-policy towards the new neighbours / Johannes Varwick, Kai Olaf Lang (eds.) // Opladen [Germany] : Barbara Budrich Publishers, c2007 – 229 p.
8. Michael Emerson. The prospect of deep free trade between the European Union and Ukraine – Brussels : Centre for European Policy Studies, 2006. – 238 p.
9. Муравйов В.І. Вступ до права Європейського Союзу / Муравйов Віктор Іванович. – К.: Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2007. – 303 с. – (Підручник).
10. Микієвич М.М. Міжнародно-правові аспекти співробітництва Європейського Союзу з третіми країнами / Микієвич Михайло Миколайович. – Львів: Видавн. центр Львівськ. держ. ун-ту ім. І.Франка, 2001. – 200 с.
11. Petrov R. Legal basis & scope of the new EU-Ukraine enhanced agreement. Is there any room for further speculation? // EUI Working Paper MWP No. 2008/17, European University Institute, 2008. – 19 p.
12. Повідомлення Комісії ЄС "Східне партнерство", 3 грудня 2008 року // COM (2008) 823/4.
13. Схожі УПБ підписані з Азербайджаном, Білоруссо (не вступила в силу), Вірменією, Грузією, Казахстаном, Киргизстаном, Російською Федерацією, Узбекистаном, Туркменістаном (ще не вступила в силу).
14. Постанова Верховної Ради України "Про Заяву Верховної Ради України "Про започаткування переговорів між Україною та ЄС щодо укладання нового базового договору" // Відомості Верховної Ради України від 20.04.2007 року – 2007., №16, стор. 643.
15. Handbook on European Enlargement. A commentary on the enlargement process / Edited by Ott A. & Inglis K. – P.: T.M.C. Asser press, 2002 – 1116 p.
16. Спільна стратегія щодо Російської Федерації (ОJ 1999 L157/1), щодо України (ОJ 1999 L 331/1), щодо Середземноморського регіону (ОJ 2000 L 183/5).
17. Стаття 20 Спільної стратегії щодо України вказує на "пріоритетні" сфери наближення зако-

подавства: право конкуренції, стандартизація та сертифікація, права інтелектуальної власності, захист персональних даних, митні процедури та навколишнє середовище. 18. Communication from the Commission to the Council & the European Parliament "Wider Europe – Neighbourhood: A new framework for relations with our Eastern & Southern Neighbours" (COM (2003) 104 final). 19. Смирнова К.В. Влияние Лиссабонского соглашения на правовой формат взаимоотношений Украины с Европейским Союзом // Актуальні проблеми міжнародних відносин: Збірник наукових праць. – К.: Київський національний університет імені Тараса

Шевченка, Інститут міжнародних відносин. – Вип. 77, Част. II. – с. 129-132. 20. Алжир, Єгипет, Ізраїль, Йорданія, Лівія, Марокко, Туніс та Палестинська Автономія. 21. Наприклад, Справа 12/86 Meryem Demirel v Stadt Schwabisch Gmund, [1987] ECR 3719. 22. Угода про створення Європейського Економічного Простору від 2 травня 1992 року (держави-члени Євросоюзу та Ісландія, Ліхтенштейн, Норвегія) // OJ 1994 L1/1. 23. http://ec.europa.eu/external_relations/ukraine/docs/joint_progress_report2_en.pdf. 24. <http://www.mfa.gov.ua/data/upload/publication/mfa/ua/19149/plan18062007.pdf>

Надійшла до редколегії 17.03.09

Ю. Капіца, канд. юрид. наук

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПЕРЕДАЧІ ТЕХНОЛОГІЙ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ

Розглянуто правове регулювання передачі технологій в Європейському Союзі. Наведені напрямки адаптації законодавства України до законодавства ЄС у зазначеній сфері.

The legal regulation of technology transfer in the European Union is analysed. The main directions of approximation of Ukrainian legislation to the legislation of the EU were suggested.

Суттєве значення передачі технологій в цілях інноваційного розвитку, вимоги Угоди про партнерство та співробітництво між Україною та Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами з наближення законодавства України до законодавства ЄС, а також прийняття Закону України "Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій" обумовлює актуальність розгляду питань регламентації трансферу технологій в Європейському Союзі та врахування цього досвіду в Україні.

В Україні питання трансферу технологій розглядалися Б. Малицьким, В. Соловйовим, Г. Андрощуком, Ю.М. Капіцею та іншими фахівцями. Метою тієї статті є дослідити становлення законодавства з питань трансферу технологій в Європейському Союзі.

В ЄС регламентація укладання договорів про передачу технологій пройшла три етапи розвитку.

Перший – 1962 – 1983 рр. Загальною є практика звернення до Європейської комісії з одержання дозволу на укладання договорів, що стосуються набуття або використання прав на об'єкти промислової власності, а також ноу-хау, та які підпадають під дію ст. 81(1) Римського договору. Зазначений дозвіл надається Комісією не як правило, а виняток із загальних обмежень щодо конкурентної діяльності. При цьому умови, що є порушенням картельного законодавства, були визначені Єврокомісією у 1962 р. Сповіданням [1], яке розповсюджувалося лише на звичайні договори патентної ліцензії, не зачіпляючи питань надання ліцензій на декілька патентів або паралельних патентів, або ноу-хау.

Положення Сповідання були подібні до існуючої на той час у праві ФРН, інших європейських країн практики оцінки ліцензійних договорів картельним законодавством.

Норми Сповідання змінювалися після ряду рішень Суду ЄС, а також самої Комісії. Зокрема, згідно із рішенням Суду ЄС від 31.10.74 стаття 85 Договору ЄЕС не застосовується до угод та узгодженої практики між материнською та дочірньою компаніями, що входять до одного ж концерну якщо ці підприємства створюють одне економічне ціле, в рамках якого дочірня компанія не має на ринку дійсної автономії, а також, якщо такі угоди або узгоджена діяльність служать внутрішньому розподілу функцій між ними [2].

Другий – 1984 – 1995 рр. Європейською комісією приймаються "блокові вилучення" – регламенти Комісії (ЄЕС) № 2349/84 про застосування статті 85(1) Римського договору до деяких категорій угод з ліцензування патентів 1984 р. [3] та N 556/89 про застосування статті 85(1) Римського договору до деяких категорій угод з ліцензування ноу-хау 1988 р. [4], що включили найбільш важливі положення з попередження зловживання правами інтелектуальної власності проекту Міжнародного кодексу ООН про передачу технологій [5].

Регламенти мали спільну структуру. В першій статті зазначається, до яких положень ліцензійних договорів стаття 81(1) не застосовується. В другій – "білий список" – зобов'язання, які, як правило, не обмежують конкуренцію. В третій – "чорний список" – положення ліцензійних договорів, що суперечать принципам конкуренції. В четвертій зазначається можливість одержання дозволу на застосування умов договорів, умови яких хоча і суперечать ст. 81(1), проте, якщо Комісія інформується про такі угоди та не заперечує проти їх застосування, вони можуть застосовуватися безпосередньо або з урахуванням зауважень ЄК з правом відзвучу дозволу в будь-який момент.

Регламенти також зазначають, на які угоди вони не розповсюджуються, зокрема, – угоди між членами патентних об'єднань у відношенні до спільних патентів. Закріплюється право ЄК анулювати будь-які переваги, що надаються регламентами, якщо дії сторін договорів несумісні з умовами ст. 81 (3).

Дія Регламенту 2349/84 розповсюджувалась крім патентів також на корисні моделі, заявки на отримання патентів на винаходи і корисні моделі. Для ноу-хау період користування "блоковими вилученнями" складає в загальному випадку десять років (ст. 1(2), Регламенту 556/89).

Третій – 1996 – 2003. Приймається Регламент Комісії (ЄС) № 240/96 від 31 січня 1996 року про застосування статті 85(1) (На цей час – ст. 81(3)) Римського договору до деяких категорій угод про передачу технологій [6], що замінив раніше діючі регламенти щодо патентних ліцензій та ліцензій на ноу-хау.

Крім того укладання договорів з трансферу технологій має враховувати прийняті в 1999-2000 рр. регламенти Комісії (ЄС) № 2790/1999 про застосування ст. 81(3) Договору до категорій вертикальних угод та узгоджених дій [7] та № 2658/2000 про застосування ст. 81(3) Договору до категорій угод про спеціалізацію [8], а також прийнятий у 1984 р. та переглянутий у 2000 р. Регламент (ЄС) № 2659/2000 про застосування ст. 81(3) Договору до категорій договорів з досліджень та розробок [9].

Четвертий – 2004 – цей час. Ухвалюється Регламент Комісії (ЄС) № 772/2004 від 27 квітня 2004 року про застосування статті 81(3) Договору до категорій угод про передачу технологій.

Метою прийняття Регламенту 240/96 було прискорити розвиток інновацій в економіці ЄС та підвищити конкурентоспроможність бізнесу, що діє у Спільноті. Регламент має збалансувати три цілі. Спростити правила щодо укладання ліцензійних договорів через об'єднання "блокових вилучень" стосовно ліцензування ноу-хау та патентів. Забезпечити гарантії щодо ефективної конкуренції у галузі технологічно нових або поліпшених виробів. Створити сприятливе правове середовище для компаній, які інвестують в